مطالعه و شناخت آرایه‌های تزئینات معماری ابنیه مسکونی شهر تاریخی ماسوله

سعید حسن‌پور لمر*، احد نژاد ابراهیمی**، حسن ستاری ساربانقلی***، علی وندشعاری****

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۴/۲۹
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۹/۲۵

چکیده
با نگاهی به معماری سنتی ایرانی می‌توان جایگاه ویژه آرایه‌های تزئیناتی که تجلی‌گاهی از اعتقادات، آداب‌ورسوم‌های هر جامعه بوده‌اند را در غالب آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی مشاهده کرد. شهر ماسوله در شهرستان فومن قرار دارد، این شهر تاریخی در فهرست آثار ملی به‌عنوان میراث فرهنگی و طبیعی به ثبت رسیده است. حدود سده هشتم هجری (قرن ۱۴ میلادی) مردمانی از نقاط مختلف سرزمین گسترده ایران به همراه مردمان کهنه ماسوله که در ۶ کیلومتری شمال غرب این شهر واقع است، به نقطه‌ای که هم‌اکنون به‌عنوان شهر ماسوله شناخته شده، کوچ کردند. ماسوله دارای آرایه‌های تزئیناتی بسیار غنی است که در توالی قرون متمادی شکل‌گرفته است. این پژوهش، سعی بر آن دارد تا آرایه‌های تزئینی ابنیه مسکونی ماسوله را موردبررسی و تحلیل قرار دهد. هدف پژوهش، شناسایی، طبقه‌بندی نقوش و مضامین اصلی آرایه‌های تزئینات معماری ابنیه ماسوله و پاسخ‌گویی به سؤالاتی است نظیر: تزئینات معماری ابنیه مسکونی ماسوله به لحاظ نقوش و آرایه‌های تزئیناتی شامل چندین گونه است؟ چه عواملی در شکل‌گیری آرایه‌های تزئینات معماری ابنیه مسکونی ماسوله مؤثر بوده‌اند؟ پژوهش حاضر، بر مبنای بررسی‌های میدانی، مطالعات کتابخانه‌ای و همچنین با بهره‌گیری از روش‌های توصیفی - تحلیل صورت پذیرفته است. یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده آن است، تزئینات ابنیه مسکونی ماسوله در سطوح؛ درب، طاق، پنجره، نرده، پوشش زنگ و کنتور برق، کتیبه چشم نظر تزئینات گیاهی و آینه‌کاری دسته‌بندی می‌شوند. همچنین نتایج نشان‌دهنده آن است که عمده‌ترین عوامل مؤثر در شکل‌گیری تزئینات ابنیه مسکونی ماسوله به جهت ایجاد و افزایش امنیت (درب)، کاهش فشارهای سازه‌ای در برابر باد و زلزله (طاق)، رفع نیازهای نورگیری فضایی (پنجره)، افزایش ایمنی، ایجاد فضاهای سبز و فضاهای اشتغال فصلی (نرده)، رفع نیازهای کاربران در جهت تسهیل و افزایش رفاه کاربران در دوران معاصر و حذف سیمای نامطلوب تجهیزات الکترونیکی (پوشش زنگ و کنتور)، برگرفته‌شده از اعتقادات دینی و فرهنگی (کتیبه‌های چشم نظر) برگرفته‌شده از علاقه‌مندی مردم به گل و گیاهان و تأثیرپذیری از جغرافیای استان گیلان (تزئینات گیاهی) و برگرفته‌شده از اعتقادات دینی و آیینی مردم ماسوله بوده است.

کلمات کلیدی: معماری سنتی، آرایه‌های تزئیناتی، ابنیه مسکونی، شهر تاریخی ماسوله.

* دکتری معماری، گروه معماری و شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.
** استاد، گروه معماری و شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران.
***دانشیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.
sattari@iaut.ac.ir
****دانشیار، گروه فرش، دانشکده فرش، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران.
مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «گونه‌شناسی نقوش و تزئینات معماری شهر تاریخی ماسوله» است که در دانشگاه معماری و هنر دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز انجام پذیرفته است.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

مقدمه

از دیرباز معماری و آرایه‌های خانه‌های سنتی ایرانی موردتوجه پژوهشگران متعدد بوده است. تزئینات ابنیه مسکونی از عوامل مهم و هویت‌بخش معماری ایران بوده است. شهر ماسوله به جهت دارا بودن معماری منحصربه‌فرد خود یکی از مهم‌ترین مناطق گردشگری استان گیلان به شمار می‌رود و سالانه موجب جذب میلیون‌ها گردشگر داخلی و خارجی می‌شود. آرایه‌های معماری ابنیه مسکونی یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری ماسوله است. باتوجه‌به آنکه ماسوله به‌عنوان آثار ملی ایران ثبت و در مراحل ثبت نهایی خویش به‌عنوان آثار جهانی در سازمان جهانی یونسکو است، متأسفانه تاکنون تحقیق جامعی درباره ابنیه مذهبی ماسوله نپذیرفته است. پژوهش حاضر در تلاش است به شناخته شدن و حفاظت از آثار معماری ابنیه مسکونی ماسوله کمک نماید. این پژوهش باهدف شناسایی و طبقه‌بندی نقوش و مضامین اصلی آرایه‌های تزئینات معماری ابنیه ماسوله و پاسخ‌گویی به سؤالاتی نظیر: تزئینات معماری ابنیه مسکونی ماسوله به لحاظ نقوش و آرایه‌های تزئیناتی شامل چندین گونه است؟ چه عواملی در شکل‌گیری آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی ماسوله مؤثر بوده‌اند؟ انجام پذیرفته است.

ادبیات موضوع

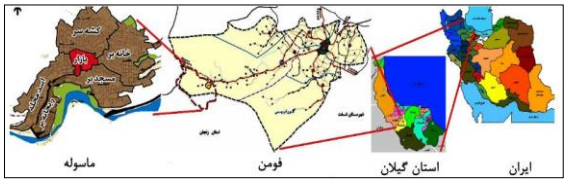
عمده مطالعات انجام‌شده پیرامون موضوع پژوهش حاضر را می‌توان به دو قسمت زیر تقسیم نمود. الف) مطالعاتی درباره شناخت ماسوله و ب) پژوهش‌هایی درباره تزئینات ابنیه مسکونی ماسوله. سطح نخست: شامل پژوهش‌هایی است که به معرفی جغرافیا طبیعی، زبان، آداب‌ورسوم، اقتصاد، جمعیت و نحوه شکل‌گیری ماسوله در ادوار تاریخی پرداخته‌اند. تمدن ماسوله (۱۳۹۲) در کتاب «پژوهش ۲۶۰۰ ساله ماسوله: مستندی بر تاریخ ۱۳۰۰ ساله» با رویکردی تاریخی به چگونگی هسته‌های اولیه شکل‌گیری ماسوله پرداخته است. بررسی‌ها نشان‌دهنده آن است، هسته‌های اولیه ماسوله در فاصله ۶ کیلومتری در منطقه‌ای به نام کهنه ماسوله قرار داشته است. مردمان ماسوله به جهت شیوع بیماری طاعون در کهنه ماسوله به مکان ماسوله جدید مهاجرت کردند. پندی (۱۳۸۸) در کتاب «ماسوله نگین ایران‌زمین» به معرفی اجمالی تاریخ ماسوله، موقعیت جغرافیایی ماسوله، وجه‌تسمیه آن، آب‌وهوا، محلات و ویژگی‌های انسانی اجتماعی و فرهنگی پرداخته است. سطح دوم: شامل پژوهش‌هایی است که به بررسی معماری و تزئینات ابنیه مسکونی ماسوله پرداخته‌اند. غلامحسین معماریان (۱۳۹۱) در کتاب «آشنایی با معماری مسکونی ایرانی گونه‌شناسی برون‌گرا» به معرفی بافت محلات، بازار، انواع گونه‌های معماری ابنیه مسکونی، مواد و مصالح شکل‌دهنده ابنیه، فضاهای معماری موجود ابنیه مسکونی و تصاویر برخی از بازشوهای ماسوله پرداخته است. حسن‌پور لمر و جمالی (۱۳۹۹) در مقاله «قیاس تزئینات گره‌چینی در ساختار بصری پنجره‌های بازشو دو روستای تاریخی ماسوله و ابیانه» به بررسی تزئینات ابنیه مسکونی ماسوله پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان‌دهنده آن است که تزئینات گره‌چینی در هر دو روستا، موجب خلق فضاهایی همچون؛ دهلیزهای ورودی طبقه همکف، شناشیل‌ها، پیش ورودی‌ها و بازشوی پنجره‌ها به‌صورت پنجره‌های کوچک و بزرگ و نرده‌ها شده‌اند، گره چینی‌های روستای تاریخی ابیانه از مصالح متنوع‌تری چون؛ آجر، خشت و چوب‌های بومی و اصیل‌تری نسبت به روستای تاریخی ماسوله استفاده شده است. حسن‌پور لمر و طوفان (۱۳۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «ویژگی‌های بصری و ساختاری ارسی‌های شهر تاریخی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

ماسوله» به ارسی‌های ماسوله پرداخته‌اند. نتایج نشان‌دهنده آن است که ارسی‌های ماسوله را می‌توان در غالب ۶ گونه از ارسی‌های متفاوتی همچون، ارسی‌های غیرمنفذدار بازار، ارسی‌های ۱ تا ۵ درکی دسته‌بندی کرد. عمده‌ترین دلایل در پیدایش انواع مختلف ارسی‌ها را از قبیل، خلق ابعاد انسانی‌تر در ابعاد بازشوها، ایجاد پوشش (حجاب) متناسب برای کاربران در فضاهای داخلی، ایجاد دید بصری متناسب با شرایط دلخواه کاربران، افزایش حافظت فیزیکی از کاربران کهن‌سال و خردسال، کاهش مصرف انرژی‌های مصنوعی و سبک‌سازی بنا دانست. لازم به ذکر است، تاکنون پژوهش جامعی درباره گونه‌شناسی آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی ماسوله انجام نپذیرفته است و این پژوهش می‌تواند گام مهمی در معرفی حفاظت از آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی ماسوله باشد.

روش تحقیق

ماسوله دارای ۵۶۴ بنا است و از این میان ۱۱۹ بنای مسکونی در پژوهش به تفکیک محلات پنج‌گانه؛ ۲۲ خانه‌بَر، ۲۶ مسجدبَر، ۲۲ کشَه‌سَر، ۲۴ اَسَدمحله، ۲۵ محله رِیحانه‌بَر جهت تحلیل گونه‌های تزئیناتی موردبررسی قرارگرفته‌اند (تصویر شماره ۱). در گام بعدی؛ تصاویر، نقشه‌ها و تزئینات ابنیه مذهبی ازطریق دوربین عکاسی، نرم‌افزار اتوکد ۲۰۲۲ ترسیم و جهت شناخت، گونه‌شناسی نقوش و آرایه‌های تزئینات ابنیه مسکونی ماسوله از مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شده است.

ت ۱: موقعیت جغرافیایی و جانمایی محلات شهر تاریخی ماسوله

شهر تاریخی ماسوله

ماسوله شهر توریستی در شمال ایران و در جنوب غربی شهر فومن واقع‌شده است (غفاری و مستولی‌زاده، ۱۳۹۲: ۱۱۳؛ Zamani Farahani & Ghazali, 2012: 806; Musai et al., 2013: 196). ماسوله دارای قدمتی بیش از هزار سال است که در ارتفاعی بیش از ۱۰۵۰ متر بالاتر از سطح دریا در سلسله جبال قافلان کوه از جنوب آن می‌گذرد، قرار گرفته است (معماریان، ۱۳۹۱: ۲۱۹؛ Nasehi et al., 2017; Zamani Farahani & Ghazali, 2008: 1234). ماسوله دارای اقلیمی کوهستانی و دارای پنج محله اصلی شامل محله‌های خانه‌بر، مسجدبر، اسدمحله، کشه‌سر علیا سفلا و شش محله فرعی با مساحت تقریبی ۱۶۰۰۰۰ مترمربع است (گورابی و کاظم نژاد، ۱۳۹۰: ۲۹؛ Vaisi, 2015: 296; Delbari, 2015:149; Ehsan Reza, 2011: 61).

یافته‌ها

معرفی آرایه‌های معماری ابنیه مسکونی ماسوله

آرایه‌های معماری ابنیه مسکونی ماسوله در سطوح هشت‌گانه: درب، طاق، پنجره، نرده، پوشش زنگ و کنتور، کتیبه چشم نظر، تزئینات گیاهی و آینه‌کاری که هر یک دارای انواع مختلف هستند، دسته‌بندی می‌شوند. در تصویر شماره ۲، انواع گونه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی ماسوله ترسیم شده است.

آرایه‌های درب‌های سنتی ابنیه مسکونی ماسوله

وجود آهنگران و نجاران چیره‌دست ماسوله موجب شکل‌گیری درب‌های متنوعی در این شهر تاریخی گردیده است. در ادامه؛ اجزاء تشکیل‌دهنده درب‌های ماسوله ارائه خواهند گردید.

مصالح درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

مصالح درب‌های ماسوله‌ای از چوب‌های، آبنوس، بلوط، گردو، راش، آزاد، افرا و از گل‌میخ و کوبه‌های

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

ساخت ماسوله هستند.

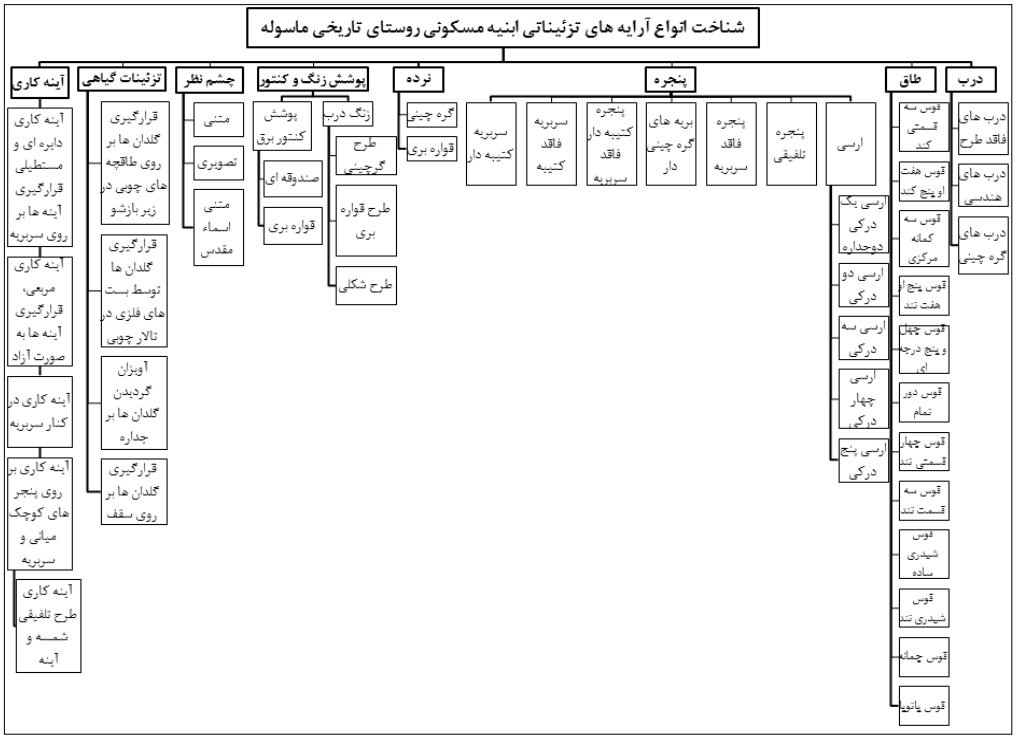
اجزاء درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

چهارچوب درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

غالباً چهارچوب درب‌های ماسوله به‌صورت کام و زبانه و از چوب‌های راش، بلوط و گردو هستند و از مقاومت بالایی برخوردار هستند.

آستانه درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

آستانه قسمت تحتانی چهارچوب درب است. آستانه درب‌های ماسوله‌ای به‌صورت چوبی و دارای ارتفاعی ۸ الی ۱۰ سانتی‌متر هستند. در برخی از آستانه درب‌های ماسوله از صفحات فلزی برای عدم تخریب سطح پاخور چوبی استفاده می‌شود (تصویر شماره ۳).

ت ۲. انواع آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی ماسوله

ت ۳: بررسی چهارچوب و آستانه درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

دماغه درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

دماغه قطعه چوبی است که بر روی لنگه ثابت درب نصب می‌شود. دماغه درب‌ها موجب پوشش فضای اتصالی لنگه ثابت و متحرک، عدم عبور گردوغبار به فضای داخلی و مانع دیده شدن فضای داخلی توسط افراد خارج از خانه می‌شوند. نقوش دماغه درب‌های

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

ماسوله به صورت‌های: طرح برگ شمسه گل‌میخ، طرح برگ، طرح لوزی، طرح ضربدر نشان، کنده‌کاری و ساده هستند (تصویر شماره ۴).

پشت‌بند درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

در پشت درب‌ها، چوب‌های افقی هستند که برای حفظ نمودن فواصل لنگه و محل نشستن گل‌میخ‌های نما بر روی درب‌ها به کار گرفته می‌شوند (تصویر شماره ۵).

روزبند و شب‌بند درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

روزبندها قطعات چوبی صافی هستند که در پشت درب جهت قفل شدن لنگه‌های درب به کار گرفته می‌شوند. شب‌بندها قطعات چوبی با ساختارهای دندانه‌ای هستند که برای قفل‌کردن لنگه‌های درب‌ها در شب استفاده می‌گردند.

چفت‌وبست درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

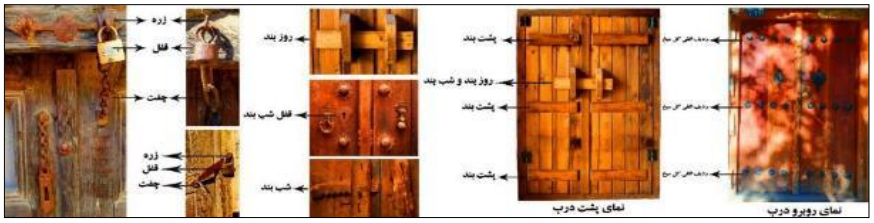
چفت به زنجیر که بر روی لنگه متحرک درب گفته می‌شوند و بست به مادگی که به زره نیز معروف است که بر روی چهارچوب یا پیشانی افقی تیر چهارچوب متصل می‌شوند. کاربرد چفت‌وبست برای قفل نمودن لنگه‌های درب هستند.

چفت‌وبست درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

قفل‌های خارجی برای تأمین امنیت ابنیه در هنگام خروج ساکنان ابنیه مورداستفاده قرار می‌گیرند. قفل‌های خارجی ماسوله به صورت‌های، قفل لنگه با پیشانی درب، قفل لنگه با پیشانی درب و لنگه با لنگه از میان درب، قفل لنگه با دماغه درب، قفل لنگه با ستون جانبی درب و قفل لنگه با لنگه از میانه درب دسته‌بندی می‌شوند (تصویر شماره ۶).

ت ۴. بررسی انواع دماغه درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

ت ۵. بررسی پشت‌بند، روزبند، شب‌بند، چفت‌وبست درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

ت ۶. بررسی پشت‌بند، روز بند، شب‌بند، چفت‌وبست درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

کوبه و حلقه دربهای ابنیه مسکونی ماسوله

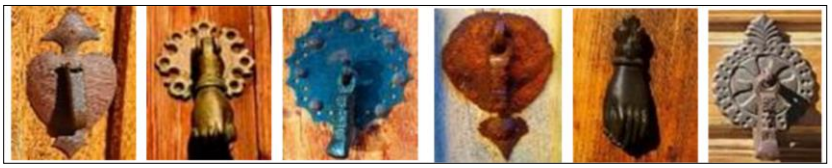
کوبه، درکوب یا چکش، وسیله‌ای از جنس فلز یا چوب است که بر روی بدنه درب نصب می‌شود و مهمانان با کوبیدن کوبه‌ها، صاحب‌خانه را از حضور خویش مطلع می‌گردانند. کوبه‌ها در دو نوع آقایان و بانوان هستند. کوبه‌های حلقه‌ای که دارای صدایی کم هستند، مخصوص بانوان و کوبه‌های فلزی ضخیم که دارای صدای بم‌تری هستند متعلق به آقایان هستند. غالباً کوبه‌های آقایان در سمت راست درب‌ها و با اشکال؛ سرشیر، مشت گره‌کرده یا اشکالی از این قبیل هستند. وزن کوبه‌های آقایان نسبت به کوبه‌های سمت چپ سنگین‌تر و به همین جهت دارای صدایی بم‌تر هستند.

کوبه‌هایی بانوان که بر لنگه سمت چپ قرار می‌گیرند، دارای اشکال ظریفی همچون انگشتان دست، فرشته و حلقه‌های نازک هستند. کوبه‌های بانوان را ئَلکَه به معنی حلقه می‌نامند. کوبه‌ها توسط حلقه‌ای دوار با نام شوله به پولکی و لنگه درب متصل می‌گردانند (تصویر شماره ۷).

اشکال کوبه‌های مردان ماسوله دارای تنوع محدودتری نسبت با کوبه‌های بانوان هستند. کوبه‌های مردان به‌صورت اشکال دست، حلقه‌های ضخیم و کوبه مستطیلی شکل هستند. کوبه‌های بانوان به‌صورت حلقه‌هایی ظریف با نقوش زیبا که بر روی حلقه‌ها حک شده‌اند هستند (تصاویر شماره ۸ و ۹).

ت ۷: بررسی ساختار کوبه آقایان و بانوان در دربهای ابنیه مسکونی ماسوله

ت ۸ انواع کوبه‌های آقایان ماسوله

ت ۹. انواع کوبه‌های بانوان ماسوله

ساختار کوبه دربهای ابنیه مسکونی ماسوله

کوبه‌های ابنیه مسکونی ماسوله به‌صورت فاقد پولکی‌دار که برای بانوان است و کوبه پولکی گل‌میخ جدا و کوبه‌های پولکی گل‌میخ پیوسته برای آقایان به کار گرفته می‌شوند، دسته‌بندی می‌گردند (تصویر شماره ۱۰).

پولکی دربهای ابنیه مسکونی ماسوله

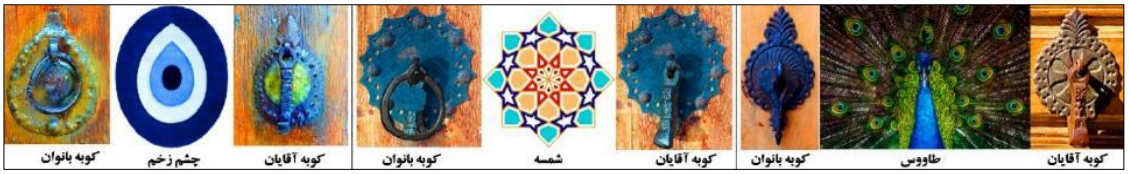
پولکی‌ها به صفحات فلزی زیرین کوبه‌هایی که دارای

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

اشـکال دایـره‌ای و سـروی هسـتند، گفتـه مـی‌شـوند. پولکی‌های ماسوله دارای برجستگی‌ها و فرورفتگی‌هایی زیبایی هستند. در باورهای مردمان قدیم، نقـوش سـتاره دوازده پـر، اهـالی خانـه را از افکـار شـیطانی و ارواح خبیثِ دورنگه می‌داشته‌اند، از منظر دینی اعداد دوازده و چهارده به‌منزله دوازده امام و چهارده معصوم بوده‌اند که نشانه‌ای عمیق از عشق و ارادت صاحب‌خانـه بـه دیـن مبـین اسـلام اسـت. نقـوش پـولکی‌هـای ماسـوله بـه صورت‌های: شمسه‌ای، طاووسی و چشم‌زخم‌هـا اسـت (تصویر شماره ۱۱).

ت ۱۰. بررسی کوبه درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

ت ۱۱. انواع طرح کلی کوبه و پولکی درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

گل‌میخ درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

گل‌مـیخ‌هـا بـرای ایجـاد تزیینـات و اسـتحکامات در درب‌های چوبی استفاده مـی‌گردنـد. گـل‌مـیخ‌هـا غالبـاً به‌صورت فلزی و مسی است. گل‌میخ‌های ماسوله غالبـاً به‌صورت فلـزی و مسـی هسـتند. گـل‌مـیخ درب‌هـای ماسوله در شش طرح؛ گل‌میخ فلـزی طـرح شمسـه ده، دوازده، چهارده، گل‌مـیخ مسـی برجسـته طـرح شمسـه یازده پر، گل‌میخ مسی طرح گل پنیرک و گل‌مـیخ سـاده دسته‌بندی می‌شوند (تصویر شماره ۱۲).

درب‌های ابنیـه مسـکونی ماسـوله درب‌هـای ابنیـه مسکونی غالباً به صورت‌هـای فاقـد طـرح، طـرح‌هـای هندسی و گره‌چینی هستند (تصویر شماره ۱۳).

ت ۱۲. بررسی انواع گل‌میخ درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

ت ۱۳. بررسی انواع لنگه درب‌های ابنیه مسکونی ماسوله

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

طاق‌های ابنیه مسکونی ماسوله

طاق‌ها از عناصر مهم در معماری ایرانی هستند که برای پوشش درگاه‌ها، گنبدها، ایوان‌ها و رواق‌ها استفاده می‌شوند. در ادامه در جدول شماره ۱، مشخصات کالبدی طاق‌های ۱۹ گانه ماسوله ارائه شده است. ابنیه مسکونی ماسوله دارای دوازده گونه طاق‌ها متفاوت است که از این میان طاق‌های پنج او هفت تند، هفت او پنج کند، سه‌قسمتی کند و تند به‌عنوان بیشترین گونه و طاق‌های شبدری تند، ساده به‌عنوان کمترین الگوها در ابنیه ماسوله به کار گرفته شده‌اند. شیوه ساخت طاق‌ها به‌صورت رومی است. هفتادوهشت درصد از طاق‌های ماسوله دارای باربری مناسب هستند و محلات کشه‌سر سفلا با سی‌وهفت درصد و محله خانه‌بر با بیست‌ویک درصد بیشترین طاق‌ها و محله ریحانه‌بر با ده درصد کمترین میزان فراوانی طاق‌ها را به خویش اختصاص داده‌اند (Hasanpour Loumer et al, 2023:91) (جدول شماره ۱).

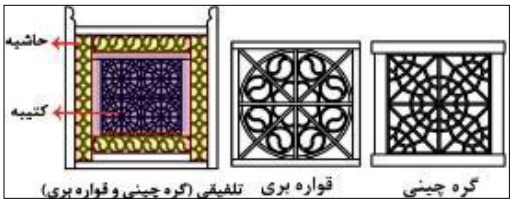
انواع پنجره‌های ابنیه مسکونی ماسوله

پنجره‌های ابنیه مسکونی ماسوله دارای اشکال متفاوتی همچون: ارسی (ارسی یک درکی دوجداره، ارسی دو درکی، ارسی سه درکی، ارسی چهار درکی، ارسی پنج درکی)، پنجره تلفیقی، پنجره فاقد سربریه، بریه‌های گره‌چینی‌دار، پنجره کتیبه‌دار فاقد سربریه، سربریه فاقدکتیبه و پنجره سربریه کتیبه‌دار هستند. آرایه‌های بازشوهای ابنیه به صورت‌های گره‌چینی، قواره‌بری و تلفیقی (گره‌چینی و قواره‌بری) هستند و بازشوهای تلفیقی دارای نقوش قسمت حاشیه و کتیبه میانی است (تصویر شماره ۱۴).

ج ۱. گونه‌های طاق‌های ابنیه مسکونی ماسوله

شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق	
۱		قوس سه‌قسمتی کند	۲		قوس هفت او پنج کند	۳		قوس سه کمانه سه‌مرکزی
شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق	
۴		قوس پنج او هفت تند	۵		قوس چهل‌وپنج درجه‌ای	۶		قوس دور تمام
شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق	
۷		قوس چهارقسمتی تند	۸		قوس سه قسمت تند	۹		قوس شبدری ساده
شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق		شماره	طاق و نام طاق	
۱۰		قوس شبدری تند	۱۱		قوس چمانه	۱۲		قوس پاتوپا

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

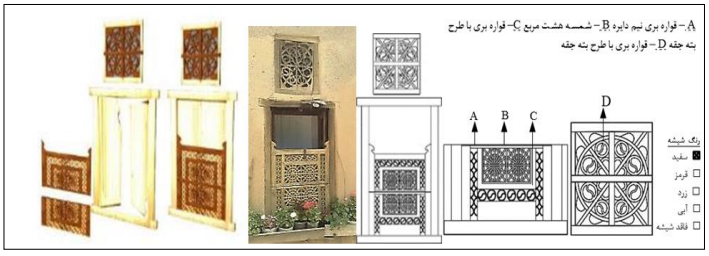
ت ۱۴. انواع آرایه‌های معماری بازشوهای ماسوله

ارسی‌های ابنیه مسکونی ماسوله

در ادامه انواع ارسی‌های ابنیه مسکونی ماسوله موردبررسی قرار خواهند گرفت.

ارسی یک درکی دوجداره

ارسی‌های یک درکی دوجداره دارای ابعاد ۲*۱ متر است. وجه تمایز این‌گونه از ارسی‌ها با سایر ارسی‌های ماسوله، داشتن ساختار دولایه‌ای آن است که موجب حفاظت از انرژی، حریم‌های شخصی و افزایش مباحث امنیتی در ابنیه می‌شود. این‌گونه از ارسی‌ها دارای کتیبه‌های باز همراه با گره چینی‌های بته‌جقه و شمسه‌هشت مربع است. تعداد درک‌ها یک عدد است و از دو الی سه‌تکه متحرک تشکیل می‌شوند. طرح پاخورها به صورت‌های قواره‌بری نیم‌دایره، چهارلنگه در زمینه دور تمام و گره‌چینی هشت چهارلنگه‌گردان است. در بخش بالایی ارسی یک پاتاق کوچک برای نفوذ نور بیشتر به بنا به کار گرفته شده است (تصویر شماره ۱۵).

ت ۱۵. بررسی ارسی یک درکی دوجداره ابنیه ماسوله

ارسی دو درکی

ارسی‌های دودرکی دارای ابعاد ۲*۲/۵ هستند. غالباً این‌گونه از ارسی‌ها در تالارها و فضاهای پذیرایی قرار می‌گیرند. کتیبه‌ها غالباً به‌صورت مشبک شش دوازده الماس‌تراش هستند و فاقد حاشیه هستند و از پاخورهای ساده در آن‌ها استفاده شده است، تعداد تکه‌ها و درک‌ها نیز هرکدام به ترتیب از دو قسمت با طرح‌های یکسانی شکل گرفته‌اند. همچنین در این‌گونه از ارسی‌ها به دلیل ابعاد مناسب گره‌چینی‌ها دارای شیشه‌های رنگی هستند (تصویر شماره ۱۶).

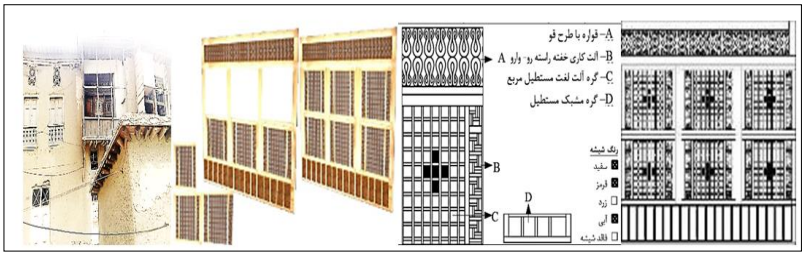

ت ۱۶. بررسی ارسی دودرکی ابنیه مسکونی ماسوله

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

ارسی سه درکی

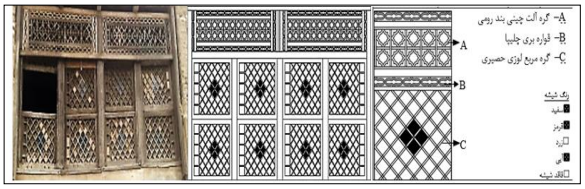
ارسی‌های سه درکی دارای ابعادی ۳*۲ هستند که در تمامی محلات ماسوله مورداستفاده قرارگرفته‌اند، پاخورها غالباً به‌صورت مشبک ساده هستند و غالباً در حاشیه‌ها از گره‌چینی‌های خفته راسته و قواره‌بری بته و جقه استفاده شده است، کتیبه‌ها باز هستند و قابلیت عبور دهندگی نور را دارند و معمولاً در تزئینات آن کتیبه‌ها از قواره‌بری با طرح‌های قو، میله‌ای و گره هشت چهارلنگه استفاده می‌شود، تعداد درک‌ها سه عدد و تعداد تکه‌ها دو عدد است (تصویر شماره ۱۷).

ت ۱۷. بررسی ارسی سه درکی ابنیه مسکونی ماسوله

ارسی چهار درکی

ارسی‌های چهار درکی دارای ابعاد ۴-۳/۵ *۲ متر است. غالباً این‌گونه از ارسی‌ها در مساجد کاربرد دارند و بهترین نمونه آن در مسجد تاریخی کشه‌سر به کار گرفته شده است. کتیبه‌های آن به‌صورت باز هستند و قابلیت عبور نور را دارند. ارسی دارای چهار درکی به‌صورت دوتکه‌ای هستند. پاخورها و حاشیه‌ها عاری از هرگونه تزئینات گره‌چینی و قواره‌بری به‌صورت ساده هستند و در ساخت آن از شیشه‌های رنگی متنوعی استفاده شده‌اند. تزئینات کتیبه‌ها به‌صورت گره آلت چینی بند رومی و قواره‌بری چلیپا هستند و در قسمت درک‌ها نیز از گره مربع لوزی حصیری استفاده‌شده است (تصویر شماره ۱۸).

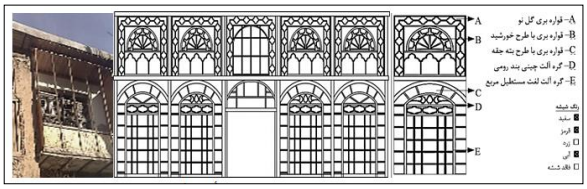
ت ۱۸. بررسی ارسی چهار درکی ابنیه مسکونی ماسوله

پنجره تلفیقی ابنیه مسکونی ماسوله

پنجره‌های تلفیقی همانند ارسی‌های یک درکی دوجداره هستند. پنجره‌های تلفیقی قسمت کتیبه بریه در

ارسی پنج درکی

ارسی پنج درکی ماسوله در محله مسجدبر به کار گرفته شده است. ابعاد ارسی ۵* ۲/۲ است. ارسی دارای تنوع گره‌چینی و قواره‌بری است، کتیبه‌ها به‌صورت باز بوده و قابلیت عبور نور را دارا هستند. پاخور آن ساده و عاری از هرگونه تزئینات است. حاشیه‌ها دارای قواره‌بری با طرح گل نو است و در تزئینات کتیبه از قواره‌بری با طرح خورشید استفاده شده است. تعداد تکه‌های ارسی یک عدد است که به‌صورت قائم و یکپارچه در بخش کتیبه قرار داده می‌شود و از شیشه‌های رنگی متنوعی در تمامی پنج درک ارسی استفاده شده است (تصویر شماره ۱۹).

ت ۱۹. بررسی ارسی پنج درکی ابنیه مسکونی ماسوله

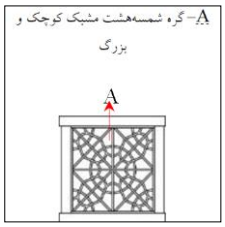
دوران معاصر به‌صورت ثابت بر روی بدنه پنجره‌ها نصب گردیده‌اند و فاقد قابلیت حرکت و قرارگیری در بخش سربریه هستند (تصویر شماره ۲۰). تزئینات

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

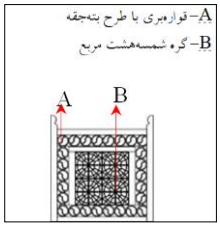
حاشیه‌ای بخش کتیبه بریه به‌صورت قواره‌بری بته‌جقه و در بخش کتیبه‌ها از گره‌چینی‌های شمسه‌هشت مربع استفاده شده است (تصویر شماره ۲۱). در بخش سربریه پنجره‌های تلفیقی از تزئینات محدودتری همچون الگوهای گره شمسه‌هشت مشبک کوچک و بزرگ استفاده شده است (تصویر شماره ۲۲).

ت ۲۰. گره‌چینی در بنا ترسیم گره‌چینی بنا

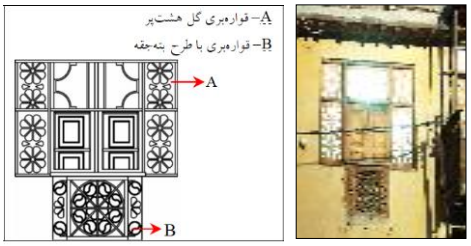
ت ۲۲. گره‌چینی سربریه

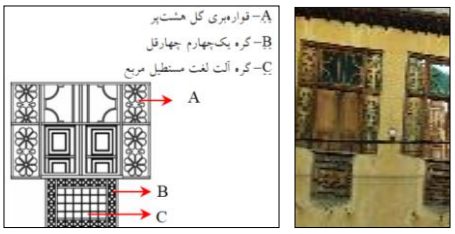
ت ۲۱. گره‌چینی کتیبه بریه

پنجره فاقد سربریه ابنیه مسکونی ماسوله

پنجره‌های فاقد سربریه دارای ساختار هندسی ساده هستند. این‌گونه پنجره‌ها، فاقد پنجره کوچک در بخش سربریه هستند. پنجره‌های فاقد سربریه در بخش بدنه اصلی خویش به‌صورت محدود دارای نقوش گره خفته راسته و گره شمسه هفت هستند (تصاویر شماره ۲۳ و ۲۴).

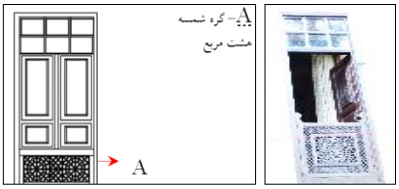
ت ۲۵. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

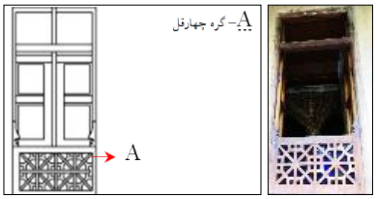
ت ۲۶. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

پنجره کتیبه‌دار فاقد سربریه ابنیه مسکونی ماسوله

پنجره کتیبه‌دار فاقد سربریه دارای ساختار هندسی زیبایی هستند. در این‌گونه، پنجره دارای کتیبه گره‌چینی و فاقد بازشوی سربریه است. همان‌گونه که در تصاویر شماره ۲۷ و ۲۸ نشان داده شده است در بخش پایینی پنجره که با نام کتیبه شناخته می‌شوند از تزئینات گره‌چینی شمسه‌هشت مربع و گره چهارقل ساخته می‌شوند. پنجره فاقد طرح در حاشیه کتیبه است. این‌گونه از بازشوها به صورت‌های تکی و سه‌تایی برای نورگیری در جداره‌های ابنیه مسکونی استفاده می‌شوند.

ت ۲۷. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

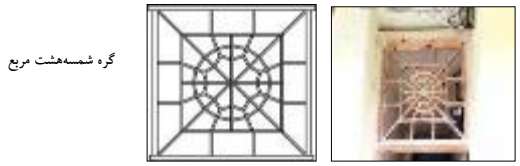

ت ۲۸. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

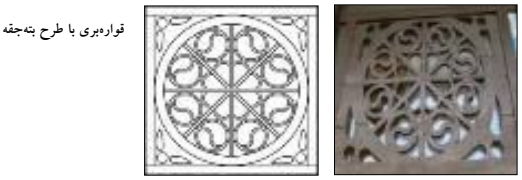
پنجره سربریه فاقدکتیبه ابنیه مسکونی ماسوله

پنجره‌های سربریه ای فاقد کتیبه غالباً برای نورگیری فضاهای داخلی در فصول زمستان و همچنین برای تأمین نور در بخش ورودی‌های طبقه همکف، دالان‌ها و هشتی‌ها به کار گرفته می‌شوند (تصاویر شماره ۲۹ و ۳۰).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

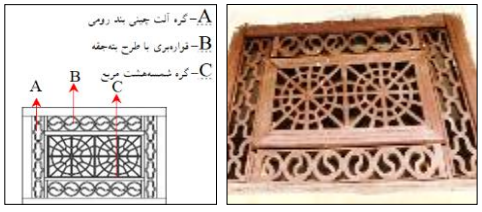
ت ۲۹. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

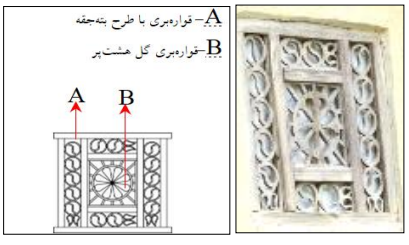
ت ۳۰. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

پنجره سربریه کتیبه‌دار ابنیه مسکونی ماسوله

ساختار کالبدی و کاربردی پنجره سربریه کتیبه‌دار همانند پنجره‌های سربریه ای فاقد کتیبه‌دار هستند. عمده تفاوت بازشو در ابعاد و دارا بودن تزئینات در بخش‌های کتیبه و حاشیه است. همان‌گونه که در تصاویر شماره ۳۱ و ۳۲ نشان داده شده است، تزئینات حاشیه به صورت‌های گره آلت چینی بند رومی، قواره‌بری با طرح بته‌جقه و در بخش کتیبه میانی از طرح‌های گره شمسه‌هشت مربع و گل هشت‌پر استفاده شده است.

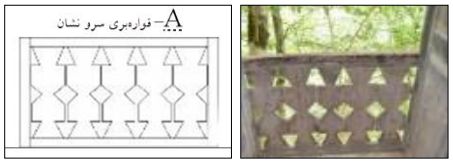
ت ۳۱. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

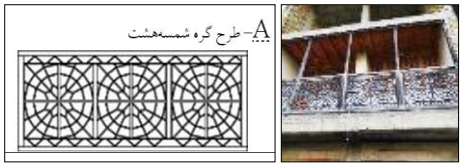
ت ۳۲. گره‌چینی و ترسیم گره‌چینی در بنا

نرده‌های چوبی ابنیه مسکونی ماسوله

مهم‌ترین کاربرد نرده‌های چوبی می‌توان به حفاظت و ممانعت از سقوط افراد سالخورده، کودکان، نصب گلدان‌های تزئیناتی، فراهم نمودن محلی امن برای نشستن و بافتن صنایع‌دستی در فصول بهار و تابستان است. طرح نرده‌های ابنیه مسکونی ماسوله به دو صورت گره‌چینی شمسه‌هشت و طرح قواره‌بری سرو نشان هستند (تصاویر شماره ۳۳ و ۳۴).

ت ۳۳. نرده قواره‌بری و ترسیم آن

ت ۳۴. نرده گره‌چینی و ترسیم آن

پوشش زنگ و کنتور ابنیه مسکونی ماسوله

پوشش‌های چوبی زنگ درب‌ها و کنتورهای برق نوع دیگری از تزئینات هستند که در دوران معاصر برای پوشاندن تجهیزات برقی در ابنیه مسکونی ماسوله به کار گرفته می‌شوند. طرح تزئینات به صورت‌های گره‌چینی، قواره‌بری، شکلی، صندوقه‌ای است (جدول شماره ۲).

تزئینات چشم نظر در جداره ابنیه مسکونی ماسوله

ساکنان ماسوله جهت دور ماندن از گزند چشم نظر از دعای وان‌یکاد، نمادهای مفهومی و اسماء مقدس که به‌صورت کتیبه کاشی‌کاری شده‌اند، استفاده می‌نمایند. کتیبه‌های چشم نظر ماسوله در غالب سه طرح؛ کتیبه‌های چشم نظر متنی، چشم نظر تصویری و کتیبه‌های چشم نظر متنی اسماء مقدس هستند (تصویر شماره ۳۵).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

تزئینات گیاهی و چیدمان هندسی گیاهان زینتی در جداره ابنیه ماسوله

تزئینات گیاهی ماسوله به‌صورت سیستم‌های مستقیم و غیرمستقیم هستند. در سیستم مستقیم، گیاهان رونده در سطح حیاط کاشته می‌شوند و به‌تدریج گیاهان رونده بر روی نمای اصلی بنا رشد می‌نمایند. این سیستم به‌صورت محدود در برخی از ابنیه ماسوله به کار رفته‌اند؛ اما در سیستم غیرمستقیم، گیاهان در ماسوله توسط کابل‌های فلزی، توری، داربست شبکه‌ای، جعبه و گلدان‌ها در ارتفاعات مختلف بنا تکثیر می‌گردند امری متداول در ماسوله است. در جدول شماره ۳، انواع تزئینات گیاهی نشان داده شده است.

ج ۲. گونه‌های زنگ درب و پوشش درب کنتور تزئینات معماری ماسوله

زنگ درب ابنیه ماسوله			پوشش کنتور برق	
زنگ طرح گره‌چینی	زنگ طرح قواره‌بری	زنگ طرح شکلی	پوشش کنتور، صندوقه‌ای	پوشش کنتور، قواره‌بری
				

ت ۳۵. بررسی انواع تزئینات چشم نظر، در ابنیه مسکونی ماسوله

ج ۳. بررسی سیستم غیرمستقیم تزئینات گیاهی ابنیه مسکونی ماسوله

سیستم غیرمستقیم تزئینات گیاهی در ابنیه مسکونی ماسوله	بررسی سیستم غیرمستقیم تزئینات گیاهی در ابنیه مسکونی ماسوله			
	قرارگیری گلدان‌ها بر روی طاقچه‌های چوبی در زیر بازشوهای ماسوله	قرارگیری گلدان‌ها توسط بست‌های فلزی در تالارهای چوبی ماسوله	آویزان گردیدن گلدان‌ها بر جداره ابنیه ماسوله	قرارگیری گلدان‌ها بر روی سقف ابنیه ماسوله
				

بررسی هنر آیینه‌کاری در ابنیه مسکونی ماسوله

از دیرباز تاکنون به‌کارگیری آینه و صفحات فلزی درخشان در سیمای ابنیه مسکونی ماسوله امری متداول بوده است. غالباً ساختار شکلی آینه‌های به‌کارگرفته‌شده در سیمای ابنیه مسکونی ماسوله به‌صورت‌های: مربع و دایره‌ای است. ساختار چیدمان هندسی آینه‌ها در جداره ابنیه مسکونی ماسوله در چهار سطح: قرارگیری بر روی سربریه‌ها (تصاویر شماره ۳۶ و ۳۷ آینه‌کاری دایره‌ای و مستطیلی)، قرارگیری آزاد آینه‌ها بر روی جداره نما به‌صورت خطی (تصویر شماره ۳۸ آینه‌کاری مربعی)، قرارگیری بر روی پنجره‌های کوچک که در میان بریه‌ها قرارگرفته‌اند (تصویر شماره ۳۹ آینه‌کاری بر روی پنجره‌های میانی)، آینه‌کاری در کنار سربریه‌ها (تصویر شماره ۴۰) دسته‌بندی می‌شوند.

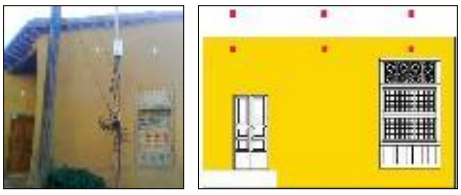
[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

ت ۳۶. آینه‌کاری دایره‌ای و قرارگیری آینه‌ها بر روی سربریه‌ها

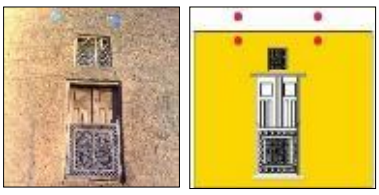
ت ۳۷. آینه‌کاری به‌صورت مستطیلی، محل قرارگیری آینه‌ها بر روی سربریه‌ها

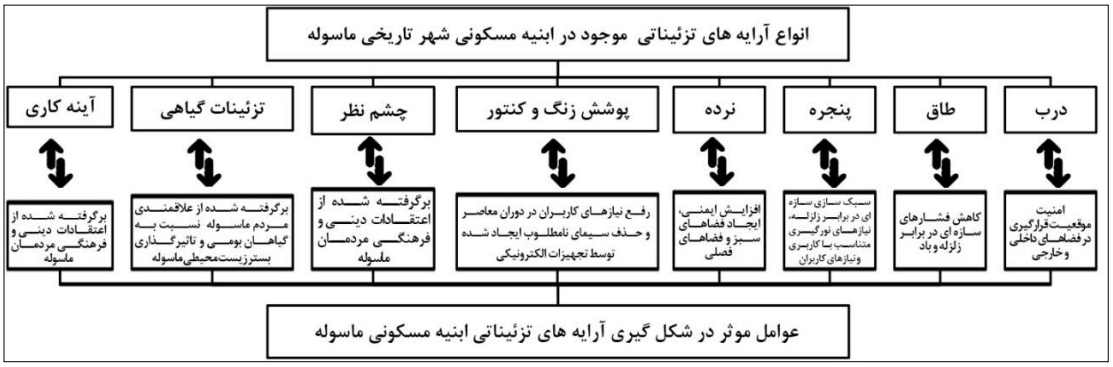
ت ۳۸. آینه‌کاری مربعی، قرارگیری آینه‌ها به‌صورت آزاد

ت ۳۹. آینه‌کاری بر روی پنجره‌های کوچک میانی و سربریه‌ها

ت ۴۰. آینه‌کاری در کنار سربریه‌ها

ت ۴۱. بررسی عوامل مؤثر در شکل‌گیری آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی ماسوله

نتیجه

یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده آن است که آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مسکونی ماسوله را می‌توان در سطوح هشت‌گانه؛ درب، طاق، پنجره، نرده، پوشش زنگ و کنتور برق، کتیبه چشم نظر تزئینات گیاهی و آینه‌کاری دسته‌بندی کرد. درب‌های ابنیه مسکونی در سه سطح درب‌های فاقد طرح، درب‌های هندسی و گره‌چینی دسته‌بندی می‌گردند. درب‌ها غالباً دارای تزئینات کوبه‌ای، گل‌میخ‌ها هستند، کوبه‌های بانوان درب‌های ابنیه مسکونی از تنوع بیشتری در مقایسه با کوبه‌های آقایان دارند. ابنیه مسکونی ماسوله دارای نوزده طاق هستند که این میان دوازده گونه طاق؛ قوس سه‌قسمتی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]
[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

کند، قوس هفت او پنج کند، قوس سه کمانه سه‌مرکزی، قوس پنج او هفت تند، قوس چهل‌وپنج درجه‌ای، قوس دورتمام، قوس چهارقسمتی تند، قوس سه‌قسمتی تند، قوس شبدری ساده، قوس شبدری تند، قوس چمانه و قوس پاتوپا بیشترین گونه‌های تکرارشونده هستند. پنجره‌های ابنیه مسکونی ماسوله در چهار سطح؛ ارسی (ارسی‌های یک درکی دوجداره، ارسی دودرکی، ارسی سه درکی، ارسی چهار درکی و ارسی پنج درکی)، پنجره‌های تلفیقی، پنجره‌های فاقد سربریه، بریه‌های گره‌چینی‌دار، پنجره کتیبه‌دار فاقد سربریه، پنجره سربریه فاقدکتیبه و پنجره سربریه کتیبه‌دار دسته‌بندی می‌شوند. نرده‌های ابنیه مسکونی به صورت‌های چوبی و در غالب طرح‌های گره‌چینی و قواره‌بری به‌صورت اشکال درختان سرو هستند. در پوشش زنگ‌های ابنیه مسکونی از طرح‌های گره‌چینی، قواره‌بری و ساختار نوظهور ساختارهای شکلی و در پوشش کنتورهای برق ابنیه از طرح صندوقه‌ای و طرح قواره‌بری استفاده شده است. آرایه‌های تزئیناتی کتیبه‌های چشم نظر به صورت‌های متون (منقش به آیات قرآنی سوره وان‌یکاد)، تصاویری (انسانی و پیکان) و به‌صورت متنی (اسماء مقدس) است. تزئینات گیاهی ابنیه مسکونی به صورت‌های؛ قرارگیری گلدان‌ها بر روی طاقچه‌های چوبی در زیر بازشو، قرارگیری گلدان‌ها توسط بست‌های فلزی در تالار چوبی، آویزان گردیدن گلدان‌ها بر جداره و قرارگیری گلدان‌ها بر روی سقف هستند آرایه‌های تزئیناتی آینه‌کاری‌های ابنیه مسکونی در غالب؛ آینه‌کاری دایره‌ای و مستطیلی قرارگیری آینه‌ها بر روی سربریه، آینه‌کاری مربعی، قرارگیری آینه‌ها به‌صورت آزاد، آینه‌کاری در کنار سربریه‌ها، آینه‌کاری بر روی پنجره‌های کوچک و میانی و سربریه‌ها و آینه‌کاری طرح تلفیقی شمسه و آینه است. عمده‌ترین عوامل مؤثر در شکل‌گیری تزئینات ابنیه مسکونی ماسوله به جهت؛ ایجاد و افزایش امنیت (درب)، کاهش فشارهای سازه‌ای در برابر باد و زلزله (طاق)، رفع نیازهای نورگیری فضایی (پنجره)، افزایش ایمنی، ایجاد فضاهای سبز و فضاهای اشتغال فصلی (نرده)، رفع نیازهای کاربران در جهت تسهیل و افزایش رفاه کاربران در دوران معاصر و حذف سیمای نامطلوب تجهیزات الکترونیکی (پوشش زنگ و کنتور)، برگرفته‌شده از اعتقادات دینی و فرهنگی (کتیبه‌های چشم نظر)، برگرفته‌شده از علاقه‌مندی مردم به گل و گیاهان و تأثیرپذیری از جغرافیای استان گیلان (تزئینات گیاهی) و برگرفته‌شده از اعتقادات دینی و آیینی مردم ماسوله بوده است. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر می‌تواند زمینه‌ساز پژوهش‌های آتی گردد: سوق دادن پژوهشگران جهت یافتن اشتراکات و تفاوت‌های آرایه‌های تزئیناتی ماسوله با سایر استان‌های شمالی و شهرهای تاریخی ایران همانند ابیانه اصفهان. باتوجه‌به آنکه ماسوله در منطقه کوهپایه‌ای استان گیلان قرارگرفته است می‌توان نتایج آرایه‌های تزئیناتی ابنیه مذهبی ماسوله را با سایر ابنیه مذهبی جلگه‌های: شرقی، غربی و جلگه مرکزی استان مورد مقایسه قرار گیرند و به نقاط اشتراک، تفاوت‌های گونه‌های مختلف ابنیه مذهبی در استان دست‌یافت. امید است انجام یافتن پژوهش‌های فراوان در روستاها و شهرهای تاریخی همانند ماسوله که در قرون متعدد شکل‌گرفته‌اند بتوانند زمینه‌های حفاظت و معرفی هنرهای اصیل سنتی ایرانی را به جهانیان و نسل آینده معرفی نمایند.

فهرست منابع

- پندی، کیوان. (۱۳۸۸). *ماسوله نگین ایران‌زمین*، طاعتی، رشت.
- تمدن ماسوله، حمزه. (۱۳۹۲). *پژوهش ۲۶۰۰ ساله ماسوله: مستندی بر تاریخ ۱۳۰۰ ساله*، دهسرا، رشت.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]

[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]

– حسن‌پور لمر، سعید؛ جمالی، سیروس. (۱۳۹۹). قیاس تزئینات گره‌چینی در ساختار بصری پنجره‌های بازشو دو روستای تاریخی ماسوله و ابیانه، *مطالعات تطبیقی هنر*، سال دهم (۱۹)، ۴۸-۳۱.

– حسن‌پور لمر، سعید؛ طوفان، سحر. (۱۳۹۸). ویژگی‌های بصری و ساختاری ارسی‌های شهر تاریخی ماسوله، هنر اسلامی، سال پانزدهم (۳۴)، ۹۲-۷۲.

– رمضانی گورابی، بهمن؛ کاظم نژاد، زهرا. (۱۳۹۰). رابطه بین توسعه پایدار معماری محیطی و طراحی اقلیمی در مناطق کوهستانی مطالعه موردی: شهرک ماسوله، *جغرافیایی آمایش محیط*، سال چهارم (۱۴)، ۳۸-۲۱.

– غفاری، غلامرضا؛ مستولی زاده، سید علی. (۱۳۹۲). ن ظام اداری– مدیریتی و توسعه اجتماعی– فرهنگی پایدار در بخش گردشگری ماسوله، *توسعه گردشگری*، سال دوم (۷)، ۱۲۵-۱۰۶.

– معماریان، غلامحسین. (۱۳۹۱). *آشنایی با معماری مسکونی ایرانی، گونه‌شناسی برونگرا*، سروش دانش، تهران.

- Delbari, S. A. (2015). Evaluating the Social Sustainability of Tourism Development: The Case of Masouleh. Journal of Social Issues & Humanities, 3(2), 149-156.

- Musai, M., Mehrara, M., & Mahmoudian Ardakani, H., Nemati, F., & Nekoolal, M. (2013). Factors of Travel to the Village of Masooleh in Iran. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 3,190-200.

- Nasehi, S, Allahyari, H, & Zebardast, L. (2017). Assessment of rural tourism using SWOT analysis (Case Study: Masouleh village, Gilan, Iran). International Journal of Engineering Research and - Advanced Technology (IJERAT), 3(5), 8-21.

- Reza, E. (2011). Identification of staircase house type in rural architecture of Iran: Masouleh and Abyaneh settlements. Thesis (M.S.), Eastern Mediterranean University, Institute of Graduate Studies and Research, Dept. of Architecture, Famagusta: North Cyprus.

- Vaisi, A. (2015). View Analysis in the Old Texture of Sanandaj (A Case Study Ahmadzadeh Mansion of Sanandaj). Journal of Social Issues & Humanities, 3(7), 296-300.

- Zamani-Farahani, H., & Musa, G. (2008). Residents' attitudes and perception towards tourism development: A case study of Masooleh, Iran. Tourism Management, 29(6), 1233-1236.

- Zamani-Farahani, H, & Musa, G. (2012). The relationship between Islamic religiosity and residents' perceptions of socio-cultural impacts of tourism in Iran: Case studies of Sare'in and Masooleh. Tourism Management, 33(4), 802-814.

- Hasanpour Loumer, S., Nejad Ebrahimi, A., Sattari Sarebangholi, H., & Vand Shoari, A. (2023). Typology and Seismic Stability Analysis of the Vaults of the Historical City of Masouleh. Armanshahr Architecture & Urban Development, 16(44), 91-110.

DOI: 10.22034/42.184.103

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-02]

[DOI: DOI: 10.22034/42.184.103]